

KOTILIESI

N:o 10
LOKAKUUN
1956 • Hinta 70:—

SISÄ KAUNIS

Välä: Ylikartanon päärakennuksen keskiosa on rakennettu 1820-luvulla. Kun rakennusta äskestäin korjattiin, säilytettiin vanhat pieniruuviset ikkunat. Siipirakennus on rakennettu viime vuosikadan lopulla. Vanhat lehtipuut suojaavat rakennusta ja pihapiiriä.

Yllä: Laakuisilta sisäkaunis puusohva terveellialla on kotonakudon vuorotellen riepua ja vaujuuttia. Taustalla vie

Se että kaksi naista hoitaa suurta maanlaistaloa, ei sinänsä ole ihme, onhan siihen tässä maassa varsinkin viimeisten sotavuosien jälkeen saatu tottua. Mutta kun kaksi nuorta naismaisteria, jotka ovat olleet talossa vain kesävieraan asemassa, ottaa käsiinsä talon ja toteuttaa siinä aivan muille aloille saamaansa oppia, on siinä jo kertomisen aihetta.

Nämä kaksi sisarusta ovat Talvikki ja Valvatti Vaulo ja heidän hallitsemansa tila on Tyrvännössä Retulan saaren Ylikartano. Vähän ennen talvisotaa he olivat valmistuneet maistereiksi ja Talvikki oli sijoittunut taidehistorian ja kansatieteen opintoineen museoalalle ja Valvatti aloittanut toimensa historianopettajana.

Mutta talvisota toi järkyttävän yllätyksen tämän talon niinkuin niin monen muun kohdalle: Tilanomistaja, agronomi

Kalle Vaulo, sisarusten ainoa veli, kaatui ja talo oli nyt vailla isäntää. Kuin aavistaen kohtalonsa hän oli viimeistä kertaa lomalla ollessaan sanonut sisarilleen: »Miten käyneeikin, alkää myykö rakasta perintötilaa!» Se oli kuin velvoitus. Vanhempi sisarista jätti paikkansa ja tuli sisännäksi taloon ja pian nuorempi otti emännän tehtävät käsiinsä. Eikä tämä talo ollutkaan nyt ensi kertaa naisten käsissä, sillä tässä suvussa on kartano siirtynyt naisten mukana polvesta toiselle. Muutama sana sen vaiheista.

Matti Retula, Ylikartanon ensimmäisen omistajan poika, oli tunnettu 1860-luvun valtiopäivämies. Häneltä jäi yksi tytär ja tyttärelle tuli Luopioisista kotivävy Kaarle Laurell, joka suomalaisuusinnostuksessa muutti nimensä Rantaseksi. Hän oli aina vuoteen 1930 asti Ylikarta-

Välä: Tämän ruokasalin vanhan kaakeliuunin ääressä ovat monet sukupolvet lämmitelleet ja siihen kokoontuu kartanon nykyinen väkikin usein iltaisin. Sisäruksilla on käsityö, mutta vanha äiti istuu mieluiten kirjaa kädessä lempipaikallaan leposohvalla. Kasvattitytär Raija on seurassa neljäntensä.

Yllä: Suuri pehmustus on tyyntynyt. Moppyriij, jossa muutkin eivät voi muistaa

non kunnioitettu isäntä. Rantasen suuresta lapsisarjasta elää viimeisenä 84-vuotias Maija Vaulo, joka asuu nyt synnyinkodissaan tyttäriensä ja näiden pienen kasvattityttöjen kanssa. Kahden sodan järkytykset ovat koskettaneet tätä kartanoa. Vapausodassa menetti rouva Vaulo miehensä ja heti talvisodan alussa ainoan poikansa. Tämä oli pari vuotta aikaisemmin ottanut kartanon hoitoonsa

kahdelta milta tyttäreiltä jälkeensä. Nyt on ohjaksissa jo hoiteleva vaikeampaneuksiään — Niillä alkan, Ku

RUSTEN KARTANO

teisen, missä vanha
ilmäisenä tuljaa. La-
sto, missä kuteena on
juuttimatosta purettua
vokkaaseen kirjastoon.

Yllä v.a.s.: Vanha ryijy, jonka
ylälaidassa hämmöttää vuosiluku
1782, on nostettu kunnipaikalle
eteisen ikkunasivuntykseen vast-
tapäätä tyylikästä puusohvaa.

Yllä: Ylikartsanossa on todellinen vanhan ajan
juhlayhti, jossa kustavilaiset peilit kuvastelevat
rokoko- ja biedermaierkalustoja. Kun lähellä
oleva Lepaan kartano tuli valtion omistukseen,
ostettiin sieltä v. 1902 monta arvostettua.

Yllä: Ylikartsanon Valvatti-emäntä on pukeut
ylleen yli satavuotiaan perintöpuvun ja solmellee
sen viimeisiä rusetteja salin kustavilaispeilin
säkrässä. Jokainen neulanpisto puvussa on käsi-
työtä ja aito silkki on säilynyt täysin ehjänä.

in kodikas nurkkaisu. Vanha kustavilaissohvaa on säilynyt
kotikutsuilla luonnonvärisellä kankaalla päällystetyt
seurana on pohjalainen raanu ja arkun päällä vanha
siluku 1837. Kahdenistuttava kiikkutuoli samoinkuin
at olleet talossa niin kauan kuin 84-vuotias vanha emäntä
tutyttönsä hän leikki lavelässä kiikkutuolissa.

ään, Rantasen naimatto-
n, jotka isänsä kuoleman
allinneet taloa.

nen kaksi sisarusta talon
äydellä tottuksella he
ioita. Alussa oli tietenkin
utta he muistelevat vai-
nori silmäkulmassa.

oihin oli oikeastaan helppo
kki taitavat miehet olivat

Yllä oik.: Talon
toista päätyä hallit-
see suuri tuks, jonka
pitkän pöydän sä-
ressä on syönyt kar-
tanon suuri väki ai-
koinsa. Nyt tässä
tuvassa kudotaan
kankaita, mankeloi-
dan pyykkä ja lei-
votaan silloin, kun
kartanossa on pidot.
Jokaisella huoneka-
lulla tuvassa on histo-
riansa ja perspektii-
viä on pitkälti, kun
talossa on perätysten
kuusi huonetta.

sodassa, olivat sekä työnantajat että työn-
tekijät aloittelijoita eikä kukaan huomannut
toistensa tyhmyyksiä.

Tuskinpa niitä tyhmyyksiä tulikaan
tehdyksi, mutta se ainakin on varmaa,
että kaikessa työssä maisterit olivat itse
mukana. Kun on itse kokeillut kaikkea, niin
sitten osaa apulaisten töitä ymmärtää ja
opastaa. Sotavuosina olikin paljon opas-
tettavia, milloin minkinkaltaisia työvel-
vollisia. Tuvan pitkässä pöydässä oli sil-
loin tavallisesti viiden-kuudentoista hen-
gen perhe.

Nyt on päädytty siihen, että jokaiselle
apulaiselle on hankittu oma liesi ja enti-

nen suuri kartanon talous on supistunut
pieneksi. Vakinaista työväkeä on kolme
 miestä ja karjanhoidossa naiskarjako
apulaisineen.

Talon töiden hoidossa on sisaruksilla
selvä työnjako. Talvikki-isännän taiton
kysytään maataloustöissä, Valvatti-emän-
tä vastaa taas kotitalouspuolesta ja puu-
tarhasta sekä kanojen hoidosta. Vaikka
sekaisinhan työt tahtovat välistä mennä,
sisännän voi tavata keittiöstä kakkua
vatkaamasta tai kangaspuiden äärestä,
kun taas Valvatti-emäntä vetää saappaat
jalkaansa ulkotöihin lähteäkseen.

Karja on maalaistalon säännöllinen

tulolähde. Niin täälläkin. Päälukua on puoleen kolmattakymmentä, 18 on tällä kertaa lypsäviä. Lisäksi on kaksi emakkoa ja lampaita omiksi tarpeiksi. Hevosiakin on vielä viisi, sillä Talvikki-isäntä ei henno millään talon uskollisia vanhoja palvelijoita hävittää.

Viime vuosina on toteutettu jo ennen talvisotaa laadittuja salaajitus suunnitelmia ja ennenpitkää on suurin osa 42 hehtaarin viljelyspinta-alasta salaajitettuja peltoja. Heinän viljelyksessä on luonnollisesti suurin osa 16—17 ha, sitten on 10 ha kauraa, 5 ha vehnää ja 2 ha ohraa. Talvikki-isäntä se tekee viljelysuunnitelmat,

kukapas muu, vaikka tietenkin työnjohtajan kanssa asioista neuvotellaan.

Joku voisi arvella — niin ajattelee joskus tyttärien äitikin — että taisi mennä tytöiltä oppi vähän hukkaan, kun tänne syrjäiseen saareen jäivät sukutilaa hoitamaan. Mutta kun astuu sisään Ylikartanoon, voi ensi silmäyksellä nähdä, että tämän kodin valtiat ovat osanneet käyttää oppiaan omassa kotiympäristössään. Tässä kodissa on vaalittu kaikkea vanhaa, todella arvokasta ja kaunista sellaisella asiantuntemuksella, minkä voivat omata vain ihmiset, joilla on selvä käsitys menneiden sukupolvien luomasta kulttuuri-

rista. Ylikartano onkin kulttuurikoti sanan aidossa merkityksessä. Eräänä kulttuurin ilmauksena on aittaian perustettu pieni kotimuseo. Tässä pikku museossa on paljon mielenkiintoista tavaraa ja kaikki on kerätty Ylikartanon suojusta sadan vuoden ajalta. Talon Talvikki-isäntä on esineitä koonnut ja järjestellyt, mutta Valvatti-emäntä on voinut antaa arvokasta apua historiantiedoillaan. Harva emäntä tuntee kaiken kotikunnaitensa historiaa niin pitkälle kuin Valvatti Vaulo. Hän tietää tarkoin, mitä muinaisjäänneksiä on Retulansaareessa. Rautakauden aikuisia hautoja on mäellä aivan talon lähellä.

Retulansaari on todella saari ja voi sattuakin, että kun tulvavesi peittää saaren johtavan 200 m:n pituisen sillan, eletään saareessa eristettyä elämää. Suurilumisina talvina ei tahdo myöskään päästä liikkeelle muuten kuin suksilla. Siitä huolimatta ei Vaulon sisaruksia kuitenkaan jätetä talvikautenaakaan oman kartanonsa rauhaan, vaan heidät vedetään mukaan pitäjän harrastuksiin.

Kesällä ei tällä saarella ole seurasta puutetta, sillä kauniit rannat ovat täynnä kesähuviloita ja kesävieraita. Saaren asukasluke lisääntyikin kesäisin enemmällä kuin puolella. Silloin on Ylikartanossa vieraitten virta, sillä kartanon keittiöstä noutavat saaren asukkaat postinakin. Mutta turhaa on luulla, että yhdeksän kuukautta eletäisiin kartanossa hiljaiseloa, sillä suuri maalaistalo antaa aina kädet täyteen työtä. Uutteran päivätyön jälkeen on sitten mieluista istahtaa ruokasalin satavuotiaan uunin ääreen iltahetkeä viettämään. On turvallista ja lämmintä, vaikka syysade soittaa ruutuuhin ja tuuli vinkuu vanhoissa pihapuissa. Mikäs nyt on täällä eläessä, kun on sähkövalo ja vesijohto ja puhelin ja radio, ovat-han naiset tässä talossa tulleet toimeen paljon vähemmin mukavuuksin ja olleet onnellisia ja tyytyväisiä. Miksi ei siis tämäkin polvi? Kun on löytänyt oman paikkansa elämässä — olkoonpa se toinen kuin itse alunperin oli suunnitellut — on onnellinen niinkuin nämä Vaulon sisarukset Ylikartanon kauniissa suojusta.

Narsku

V.a.s.: Keittiö on tuvan vieressä talon vanhimmassa osassa. Liedet, työpöydät ja kaapit on uusittu, mutta ikkuna on vanha ja kauniille tuolille sen viereen istahtaa moni saaren asukas tullessaan noutamaan postia kartanon keittiöstä. Ikkunan toisella laidalla on uusi sähköliesi ja sen jatkona työpöytä.

A.l.l.a.: Keittiön ja eteisen välillä oli ennen apulaisten huone, mutta kun vesijohto saatiin taloon kymmenkunta vuotta sitten, tehtiin siitä tilava pesuhuone, johon pääsee sekä eteisestä että keittiöstä. Viikkopyykkikin pestään mukavasti tässä keittiön vieressä. Huoneesta jsi vielä tilaa vaatenukkaukseksi.

V.a.s.: Menneet sukupolvet ovat tässä kartanossa ymmärtäneet vanhan arvon. Kun Tyrvänön kirkko v. 1902 korjattiin, osti nykyisten haltijain isoisä kirkon ovia mm. kartanon viljaisittaan. Komea on emännän kädessä oleva avainkin, jolla tämä ovi aukeaa. Lukossa on kirkon rakentajan nimikirjaimet M. A. (Matias Akerblom) ja vuosiluku 1799.

A.l.l.a.: Kartanon aittaian on järjestetty pieni kotimuseo, joka käsittää n. 350 esinettä. Ylikartanon piiristä ovat kaikki nämä vanhat esineet löytyneet.

A.l.l.a.: 18-päinen karja antaa maitoa Ylikartanossa. Talvella on käytössä lypsikone, mutta laiturilla kesäisin lypsätään käsin. Taustalla näkyvät kahdenkin talon navetat, sillä saaren kaikki kolme taloa on rakennettu hämäläiseen tapaan tiheäksi kyläyhteisöksi.

Valok. Tuovi Nousiainen.

